Ч 233 Неділя 15 (28) жовтня 1900 Рік X

Виходить у Львові щодня (крім недїль і гр. кат. сьвят) о 5-ій годинї по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 12.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенєм оплати почтової.

Рекламациї неопечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в аґенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Староствах на провінциї:
на цїлий рік К. 4·80
на пів року „ 2·40
на чверть року „ 1·20
місячно . . . —·40
Поодиноке число 2 с.
З почтовою пересилкою:
на цїлий рік К. 10·80
на пів року „ 5·40
на чверть року „ 2·70
місячно . . . —·90
Поодиноке число 5 с.

Вісти політичні.

(Рух виборчий. — Спільні наради міністрів. — З угорского сойму. — Франция висилає нові войска до Хіни. — Бури і Анґлійцї.)

В Юрківцях на Буковинї відбули ся дня 21 с. м. з нагоди отвореня тамошної читальнї також і передвиборчі збори, на котрих були й посли Стоцкий та Пігуляк. Промавляв пос. Пігуляк і сказав між иншим: Нїмцї і Чехи можуть довший час і обійти ся без діяльности ради державної, бо можуть жити тим, що вже придбали для народу; але наш нарід, що має ріжні пекучі недостатки, може зовсїм занепасти, коли в державній радї не буде ладу. Тому Русини повинні при сих виборах вибирати лише таких послів, що розуміють як повинно бути в державній радї, і дадуть запоруку, що будуть противити ся дотеперішній обструкциї зі всїх сил і старати ся о таке веденє нарад, щоби з них вийшов хосен і для Русинів. По сїй промові збори оголосили п. Пігуляка одноголосно кандидатом на посла з пятої куриї північної частини Буковини. — В Коломийщинї, Косівщинї, Снятинщинї самі селяни розвинули сильну аґітацию за дром Кирилом Трильовским, кандидатом на IV. курию і селянином Іваном Сандуляком против кандидатури дра Окуневского.

Нинї розпочинають ся у Відни під проводом ґр. Голуховского дальші спільні наради австрийских і угорских міністрів в справі будови босаньских желїзниць. Як впевняють прийде тепер до остаточного порозуміня. Угорскі міністри Сель, Геґедіш, Люкач і Феєрварі прибули вже до Відня і возьмуть також участь в торжествах з нагоди вінчаня архикняжни Райнериї з кн. Р. Віртембергским.

На вчерашнім засїданю угорского сойму предложив референт справозданє, дотикаюче звістної декларациї архикнязя Франца Фердинанда, котрою заявляє, що жена єго і дїти, які били би з того подружа, не мають ніяких претенсий до наслїдства престола. Під наради угорского сойму прийде архикняжа заява ві второк. Сторонництво независимих угорских послів задумує робити опозицию против тої заяви і зажадає від правительства предложеня закона дому Габсбурґів.

Француске правительство винаймило в Марсилиї три великі приватні кораблї, котрими задумує перевезти значнїйші войскові сили до всхідної Азиї, а іменно до своїх посїлостий в Тонкинї на границї Хіни. Войска ті мають скріпити азийску армію Франциї і будуть складати ся не з войск маринарки, бо резерви тих войск цїлком вичерпані, але будуть взяті з частий 13 і 14 корпуса сухопутної армії. Потребу скріпленя француских сил на границї Хіни оправдують войскові круги конечностию супротив поважного звороту в положеню Азиї всхідної. На гадку тих кругів, дуже можлива річ, що хіньский двір перенесе ся ще дальше в глубину краю, в околицї неприступні, отже треба буде піти за ним в погоню зі значними силами — або посадити в Пекінї на престолї нову династию на місце манджурскої, що вимагалоби також значних сил европейских войск. Та постанова француского правительства дуже не подобає ся нїмецким часописям і они підозрівають, що Франция хоче забрати полудневі хіньскі провінциї. — Після донесеня Standard-a, вислав хіньский цїсар і цїсарева вдова телєґрами до цїсаря Вільгельма і королевої Вікториї, в котрих дякують їм за заключенє анґлийско-нїмецкої умови.

З полудневої Африки надходять знов невідрадні для Анґлійцїв вісти. Іменно мимо заяви ґен. Робертса, що війна з Бурами скінчена, они не піддають ся, а противно їх рухливість і опір збільшає ся; они немов би на ново вхопили за оружиє, потворили безчисленні відділи і непокоять на цїлім обшарі Оранїї і Трансвалю анґлійских ґенералів. І так доносять з Капштадту, що онгди відобрали Бури по завзятій борбі місто Якобсдаль і вигнали звідтам Анґлійцїв, котрі потерпіли значні страти. — З Йоганнесбурґа знов доносять, що дня 19 с. м. напав відділ Бурів під проводом Івана Боти на поїзд між стациями Гайдельсберґ і Ґройлінґстедт і забрав до неволї значний відділ анґлійских стрільцїв, що їхали тим поїздом. — З Мазеру доносять, що президент Оранїї Штайн перебуває тепер в місцевости Фурісбурґ і оголосив ту місцевість новою столицею вільної держави Оранїї.

5)

СЬВІТ і ЗЕМЛЯ.

(Написав Кирило Вербин.)

(Конець).

Коли в нашім примірі земля-бараболька станула на своїй дорозї (на краю картона) у весняннїй точцї, суньмо єї тепер дальше по картонї а рівночасно і обертаймо по трошки, аж обійдемо знов чверть картона і станемо при другім кінци нарисованої оси на картонї. Наклонене оси (патичка) землї-барабольки не могло змінити ся, бо картон не пустив, а мимо того вісь горішним кінцем наклонила ся до сонця сьвічки. Рівник одною половиною пішов під спід картону, а то ніби сонце підняло ся понад рівник на 23 степ.; оно ніби пересувало ся по земли тим місцем, як наш проріз на барабольцї. Сьвітло сонця сягає аж поза бігун і осьвітлює найбільшу часть північної півкулї, і длятого тогди єсть найдовший день а найкоротша ніч. Проміне сонця паде більше прямо на північну півкулю і длятого єсть на ній теплїйше. То діє ся дня 21 червня, і тогди маємо лїто. Від сего дня звертає сонце з найвисшого свого місця назад до рівника, і длятого кажемо, що то єсть пора лїтного звороту. Підчас лїтного звороту паде проміне сонця прямісенько не вже на рівник, але висше него на 23½ степеня, а се місце значимо на земли колесом, котре називаємо зворотником Рака, длятого, що в ту пору сонце вступає в знак Рака. На полудневій півкули єсть тогди все противно: найкоротший день, найдовша ніч, зима.

Суньмо тепер ще дальше барабольку по картонї від лївої до правої руки, або від заходу на всхід, бо так земля іде кругом сонця, і обертаймо потрошки баработькою, а будемо видїти, як на однїй половинї робить ся чимраз більше тїни а на другій половинї північної півкулї, щораз менше сьвітла: ніч стає довша, день коротший. Коли наконець станемо в третій четвертинї картона дороги і барабольку землю обернемо о трету четвертину, побачимо, що рівник знову зійшов ся з дорогою, що тїнь і сьвітло роздїлили ся однаково по сам бігун, або що день і ніч станули знов рівні, і що барабо́лька стоїть як раз проти того місця, котре ми зазначили на картонї буквами: „вр“. І на сїм місци настало також рівноденьство. Діє ся то 22. вересня, коли зачинає ся осїнь; кажемо, що на сїм місци єсть осінна точка і буває осїнне рівноденьство. На полудневій півкули єсть тогди весна.

Суньмож ще дальше землю барабольку, а будемо видїти, як вісь єї відклонює ся щораз більше від сонця-сьвічки, аж коли стане на кінци оси на картонї просто сьвічки, відклонить ся найбільше. Рівник підійде понад картон, отже проміне сонця буде падати прямісенько не на рівник, але 23½ степ. нисше него на полудневій півкули. Се місце значимо на земли колесом, званим зворотником Козерога. На північній півкули сьвітло сонця не буде доходити до бігуна, лиш на 23½ степ. понисше него, і се місце значимо колесом підбігуновим або полярним. То діє ся 22 грудня, коли сонце стоїть найнисше, коли день єсть найкоротший а ніч найдовша, і коли зачинає ся зима. З сего місця і від сеї пори зачинає сонце підоймати ся або звертати до рівника, і длятого сю пору зовемо зимовим зворотом. — Оттак іде земля від віків кругом сонця і зазначує на земли ту лінію, на котрій ми зробили проріз на нашій барабольцї. Ту саму лінію зазначує оно і на небі, а ми називаємо єї екліптикою.

Рік. Календар юлїяньский і григорияньский. Час, який минає від одного весняного рівноденьства до другого, називаємо сонічним роком, і він має 365 днів, 5 год., 48 мін. і 46 сек. Але, як знаємо, весняна точка підбігає до землї внаслїдок єї руху підбігового або прецесиї о 36.291 кільом., а то на міру часу значить 20 мін. і 23 сек., отже правдивий або зьвіздовий рік буде о стілько довший, буде мати 365 днів, 6 год. 9 мін і 9 сек. Але такий рік, що мав би крім днів ще й години, та мінути і секунди, не надає ся до численя в щоденнім житю; длятого постановив Юлїй Цезар, яко найвисший судия (Pontifex maximus) в справах релїґійних у Римлян, в 47 роцї перед Хр., що тоті години, мінути і секунди при кінци кождого року треба уважати за кругло 6 годин, збирати їх через 4 роки в один день, і той день додавати в четвертім роцї по дни 23. лютого. Внаслїдок того мав Юлїяньский рік 365 днів і 6 год.; через три роки числило ся кругло по 365 днів, а четвертий рік переступав о 1 день і мав 366 днів. В той спосіб настав переступний рік.

Новинки.

Львів дня 27-го жовтня 1900.

— **Рускі паломники** з Галичини, які виїхали оногди під проводом Преосьв. еп. Чеховича до апостольскоі столиції, прибули вчера до Риму. Папі представлять паломників Преосьв. епискони Константин Чехович і Андрей Шептицкий.

— **З Бродів** доносять: Вчера, дня 25 жовтня в тутешній сали повітової ради складав справоздане б. посол IV. курнї, п. Барвіньский. Зібрало ся богато селян зі всіх сіл тутешного судового округа, сьвящеників і трохи інтелігенциї. Предсідателем зворів був о. Левицкий зі Щурович. — По звиш пятигодиннїй вимінї гадок, на внесене Вол. Шміґеля з Білавець і о. Герасимовича, висказано п. Барвіньскому довірів. (Обширнїйше справоздане з тих зборів подамо в слїдуючім числї. — *Ред.*)

— **Звичайні загальні збори тов. „Академічна Громада“** у Львові відбудуть ся дня 11 падолиста с. р. (недїля) на університетї о 3 год. пополудни, в слїдуючим порядком: 1) Відчитане протоколу з передвиборчих зборів; 2) справоздане комісиї шконтруючої; 3) удїлене абсолюториі уступаючому видїлови; 5) внесеня та інтерпеляциї. — Передвиборчі збори відбудуть ся дня 2 падолиста с. р. (пятниця).

— **В справі арештованого анархіста** в Будапештї викрило полїцийне слїдство, що арештований називає ся Макс Тольб, має 25 лїт, уроджений в Пештї і був занятий як бухгальтер в склепі. В часї переслухуваня на полїциї, Тольб поводив ся як божевільниї. Тольба передано карному судови.

— **Дивні виборчі звичаї** мають Англійці. Приміром: кождий кандидат мусить відвідати всїх виборців цїлого округа в їх таки домах. Се старий звичай і сягає тих часів, як виборче право було обмежене і виборців було ще мало. Тепер, коли виборче право загальне і виборців есть десятки тисяч, мусять кандидати цїлими днями об'їздити свій округ і вступати в кождім селї і містї від хати до хати, аби бодай одну мінутку бути в хатї кождого горожанина виборця.

— **Смерть у винници** Властитель виноградників Матій Гайнріх в Дайч-Крайц коло Еденбурґа на Угорщинї зайшов оногди з своею жінкою до винницї, в котрій кисло его молоде вино в бочках, і хотів подивити ся, чи мош добре робить. У винници однакож призбирало ся з вина тілько шкідливих ґазів, що обоє супруги увійшовши до пивницї удушили ся ґазами.

— **Дорожня в Йоганнесбурґу** в Трансвалю дійшла вже до нечуваних розмірів. Досить хиба сказати, що така коробочка сїрників, що у нас коштує 2 сотики, там платить ся по коронї і двайцять сотиків або 60 кр. За цївочку ниток треба заплатити три корони. Цукру, рижу, муки і масла не дістане вже за ніякі гроші, а так само дуже трудно о молоко. За молочну корову треба би тепер заплатити що найменше 2400 К. або 1200 зр. За гектолїтер бараболь платить ся що найменше 126 К. або 63 зр.; кільо гіршого мяса волового платить ся по 3 К. 60 сот. (1 зр. 80 к.), а свинини навіть по 7 К. 20 с. (3 зр. 60 кр.) 8 К. 20 с. (4 зр. 10 кр.) за кільо.

— **Помер** о. Иоан Зафіовский, парох Бариша, в деканатї бучацкім, в 48-ім році житя а 19 сьвященьства.

Господарство, промисл, торговля, гіґієна і вихованє.

Ради господарскі.

— Управа цукрових бураків (III). Бурак цукровий належить до тих ростин, що мають свою історию. Бурак звичайний росте дико на побережу Середземного моря аж до моря Каспійского, до Персиї, а навіть до передної Індиї, а корінь его есть тонкий і деревистий. Штучна управа зробила з него бурак з грубим, мясистим корінем, і виробила богато родів і відмін. Греки знали вже бураки і уживали листя та коріня на страву. Греки називали бурак: „тевтльон“ (τεῦτλον) а у Рамлян звав ся він: „beta“. Греки знали вже дві відміни бурака, червону і білу. Бураки управляно також на Сицилії, і від того пішла латиньска назва бурака: sicula (сицилійский). Може бути, що від сего слова пішла і славяньска назва: „свекловий бурак“, „свекла“, у Поляків: „ćwikła“, у Росиян: „свекла“, хоч деякі учені виводять сю назву від якогось старогрецкого слова: „севкле“, котре має ніби стояти в якійсь звязи з арабским словом: „вельґ“. Чи так, чи ні, досить, що управа бураків була вже звістна на шість сот лїт перед рождеством Христовим. В 16-ім столїтю стали бураками годувати худобу, і се було причиною, що розмножено кілька родів бураків. Берлиньский аптикар Марґґраф знайшов в шлезких бураках 1747 р. цукор, і став доказувати, що з бурака можна би користно виробляти цукор. Але що тогди уживано цукру тростинового, і він був дешевий, то винахід Марґґрафа не мав ніякого успіху. Ученик Марґґрафа, Ахард, підняв був знову гадку свого учителя, і довів до того, що в маетности Кунерн (коло Вроцлава) основано 1801 році першу цукроварню для виробу цукру з бураків. Тогди ще не було доброго способу, як би можна добувати цукор з бураків, і фабрика упала. Аж коли Наполеон I. замкнув Европу для торговлї заморскої, і цукор тростиновий дуже подорожів, зачали робити в Европі цукор з бураків. Передовсїм взяли ся були до того Французи, і в 1828 р. виробили в 58 фабриках 600.000 сотнарів цукру. Около 1836 р. зачали фабрики коло Маґдебурґа виробляти цукор з бураків, і від сего часу промисл цукровий зачав борзо розвивати ся, передовсім в Саксониї, відтак на Шлезку, а найбільше розвинув ся в Австро Угорщинї (на Мораві, Шлезку і в Чехії та на Угорщині) в Росиї і Бельґії. У нас в Галичинї була цукроварня в Товмачу, котра від шiсдесяти лїт вічно калїкувала, аж до нинї, подібна фабрика в Усгю епіскопскім, чи коло него, упала. В найновійших часах фабрика в Сендзішові перейшла була на власність акцийної спілки в Переворску, і тепер перестала виробляти цукор, а есть гадка заложити фабрику в Тернопільщинї, а на Буковинї в Жучцї. В парі з фабриками іде і управа цукрових бураків, а як ті фабрики не могли у нас доси розвинути ся задля великої конкуренциї фабрик заграничних, так і управа бураків у нас доси слабо розвивала ся. Від цукрових бураків вимагає ся: 1) щоби они мали богато цукру в собі і щоби були зародливі; — 2) щоби були правильні, стіжковаті або грушковаті, щоби мали

Цезар постановив також, що рік треба зачинати числити від 1. січня, а початок весни від 24. марта, та що декотрі місяції мають мати по 30, инші по 31 днів. Так отже став ся Юлий Цезар основателем т. зв. **юліяньского календаря.**

Але Цезар, взявши замість 5 год. 48 мін. 46 сек. цїлих 6 годин, зробив рік о 11 мін. 14 сек. довшим від сонїчного року; коли сонїчний вже минув, то юліяньский добігав ще 11 мін. 14 сек., значить ся він опізняв ся. За 130 лїт опізнив ся він вже о 1 день а в часї нікейского собору в 325 р. по Хр. опізнив ся був вже о 3 днї; весняне рівноденьство, котре після юліяньского календаря мало припадати на 24 марта припало в тім році на 21 марта. За папи Григория XIII. в 1582 р. опізняв ся юліяньский рік супротив сонїчного вже о 11 днів. Длятого постановив папа Григорий XIII зрівнати юліяньский рік з сонїчним, отже наказав пропустити в 1582 р. 10 днів і числити зараз по четверзї дня 4 жовтня, в пятницю день 15-ий жовтня. Щоби же опісля роки знов не нарастали, не ставали довші від сонїчного, то він установив, що так само як і після юліяньского календаря, кождий чвертий рік має бути переступний, але кождий сотий рік має бути звичайним; аж коли мине три сотки лїт, то чотиросотний має бути переступним, значить ся, що 400 лїт має рік мати знов 366 днів. В той спосіб викинув він на 400 лїт три днї або 72 годин або 259.200 секунд а то значить на 1 рік 648 сек. або 10 мін. 48 с. О стілько рік григорияньский став коротший від юліяньского і має 365 днів 5 год. 49 мін. 12 сек., отже все ще есть довший від сонїчного о яких 26 сек., але то вже така мала ріжниця, що з неї хиба аж за яких 3300 лїт зробить ся знов один день. Так став ся папа Григорий XIII. основателем григорияньского календаря або календаря нового стиля, але як видимо, то числене і після сего календаря не есть ще зовсім докладне.

Місяць товариш землї. Скоро довкола якоїсь планети ходить кругом якась друга, менша планета, то сю другу називаемо **товаришем** першої або латиньским словом **сателїтом.** Таким товаришем або сателїтом нашої землї есть місяць. Назву „місяць“ переносимо і на товаришів инших планет.

Віддаль і величина місяця. Місяць із всїх тїл небесних есть найблизшим до нашої землї. Він ходить кругом землї подовгасто круглою дорогою, посеред котрої в однім місци, близше до одного боку як до другого знаходить ся земля. Длятого він раз підходить найблизше до землї або приходить **в доземле** (perigeum), другий раз відходить найдальше від неї або приходить **у відземле** (apogeum). В доземлю есть він віддалений на 356.650 кільом., у відземлю на 407.110 кільом. а середна его віддаль від землї есть 384.455 кільом. або кругло 50.000 миль. Его промір має 3480 кільом. або 464 миль. Маса місяця есть як раз вісімдесятою частию маси землї. Щоби наглядно вробити собі поняте о тім, яка есть величина місяця супротив землї і сонця та їх віддаль від себе, то подумаймо собі замість землї помаранчу, від неї на 94 центим. черешню (замість місяця), а на 379 метрів дальше таку кулю, котрої промір мав би $7^1/_4$ (замість сонця).

Оборот місяця довкола оси і кружене его довкола землї. Місяць видимо завсїгди лиш з одного боку, з переду; з заду ще ніхто его не видів і як він там виглядає, того не знаемо, можемо хиба лиш здогадувати ся. Причиною сего есть то, що місяць обертає ся довкола своєї оси як раз в тім часї, коли обійде раз довкола землї, або иншими словами: скорість его обороту довкола оси есть точно так велика, як скорість его круженя довкола землї. Як би котрийсь із тих рухів був хоч бич на соту часть секунди більший, то за сотки або тисячі лїт показала би ся і друга сторона місяця. Оборот місяця довкола оси можемо уявити собі в той спосіб, коли подумаемо собі, що хтось ходить довкола круглого стола але так, що есть завсїгди обернений лицем до стола. Місяць стоїть своею осию майже просто на своїй дорозї, бо его рівник есть всего лиш на 3 і пів степеня нахилений до неї. Але дорога місяця есть знов нахилена до дороги землї (або екліптики, дороги котрою ніби то іде сонце на небі) на 5 степ. 8' 40", і длятого то місяць раз підниває ся понад екліптику, другий раз спускає ся під ню, отже іде вихилясом по небі а не в рівній лінії. Ті місця, в котрих місяць переходить через екліптику, називають ся **узлами** (бо в них ніби дорога місяця вяже ся з екліптикою) або **змієвими точками** (після давної повірки, що в тих місцях змій підчас затьміня з'їдає сонце). Узол, від котрого місяць сходить на полудневу півкулю неба, називає ся **сходячим узлом**, а противний від котрого він переходить на північну, називає ся **підходячим узлом**. Точки узлові місяця на екліптиці суть длятого важні, що лиш на них може настати затьміне сонця.

Місяць іде від заходу на вхід довкола землї, а щоби раз обійти, потребує на то 27 днів 7 год. 43 мін. 12 год.; в тім самім часї оберне ся він раз довкола своєї оси. Час сей називаемо місяцем часу, а що той час обчислюемо при помочи якоїсь зьвізди, то називаемо его **зьвіздовим місяцем.** — Час в котрім місяць верне знов до того самого місця своєї дороги, з котрого вийшов, називаемо **тропічним місяцем** і він есть лиш о 7 сек. коротший від зьвіздового, отже має 27 днів, 7 год. 43 мін., 5 сек. — Час, в якім місяць приходить від одного узла до другого, називаемо **змієвим місяцем** і він має 27 днів 5 год. 5 м. 39 сек. Але узлові точки підбігають під місяць подібно як весняна точка під землю і длятого аж за 19 лїт прийде місяць знов в ту саму узлову точку, в котрій був перший раз.

як найменше бічних корінців і були о скілько можна гладонькі а то длятого, щоби земля до них не чіпала ся і можна їх легко очистити; — 3) щоби були білі і мясисті; 4) щоби головка як найменше виставала із землї, бо в ній дуже маленько цукру і при чищеню бураків треба єї відтинати, отже щоби було як найменше страти; 5) щоби не важили менше як 700 ґрамів, а не більше як 1 кільо, бо менші мають мало соку, а великі мало цукру.

— Як переховувати цибулю на зиму. Нераз так буває, що цибулї спрятані на зиму зачинають гнити або випускають і ростуть. Отже щоби до того не допустити і не мати шкоди, треба знати, які вибирати цибулї на переховок і як з ними обходити ся. При виборі цибуль на переховок треба уважати, щоби всї були здорові, не занадто великі, а передовсім, щоби добре доспіли. Сіянки звичайно держать ся гірше як т. зв. димки; бо сї послїдні при теплї, яке ще буває в пізній осени, лїпше доспівають. Білі і ясні цибулї не держать ся так добре як темні. При збираню цибулї треба уважати на то, щоби їх не подушити і не пообтовкати. Корінь, коли обісхне, треба обтинати а не обикувати. Суху лупинку з верха треба лиш тогди обдирати, коли она сама лущать ся. Доки ще нема морозів, треба цибулю розстелити на подї або де в сухім продувнім місци; але скоро настануть морози, треба цибулї поисплїтати у вінки або повязати у вязанки і повісити або в сухій пивници або в якім иншім сухім і безпечнім від морозу місци. Димки зсипає ся в мішочки або в сїтки і вішає ся коло печи, щоби они там при теплї 14 до 18 степ. Реоміра висхли; вішати аж в дим не потреба, бо не о то розходить ся, щоби они обкоптїли, лиш о то, щоби висхли. Перед садженєм досить покласти їх в холоднім вохкім місци на кілька неділь, а они поволи знову відійдуть.

Лїтература господарска.

— Jan Feliks Sikorski. Uprawa łąk i pastwisk, Lwów 1900. На кінци книжки доданий ще ключ до розпізнаваня всїляких трав лукових після Штрекера: Erkennung u. Bestimmung der Wiesengräser. Крім того має книжка ще 65 ілюстраций.

— Praktische Blumenzucht u. Blumenpflege im Zimmer. Von Robert Betten. З 240 ілюстрациями. Цїна 4 К. 80 с.

— Dauer, Entwertung, Erhaltungskosten und Amortisation der Gebäude. Von Carl A. Romstorfer, Architekt. Czernowitz 1900. Книжка ся містить в собі також і науку о податках особисто доходових від доходу з будинків.

Вісти господарскі, промислові і торговельні.

— Усїльницї Ролївки засївницї (Agrotis segetum) появили ся у великій масї — як нам доносить п. О. Кречковский, управитель школи в Пилипчи, за що єму тут складаємо подяку — також і в судовім повітї Мельниця. По полях, де була прекрасна озимина, лишала ся чорна ріля. В Мельници знищили тії усїльницї весь ріпак гр. Борковского. — Але маємо — пише п. К. — ще другого ворога пільного а то хрущ званий колюч горбатий (Zabrus gibbus, Getreidelaufkäfer), котрого личинка (червачок) лїтом збіже обгризала, аж чорнїло ся. Не гордить і кукурудзою.— До сего додами, що личинка сего хруща жиє три роки і обгризає в осени і з весни молоді стебла, а хрушик виїдає молоденьке зерно. Сего шкідника нищить ся в той спосіб, що місця, де він покаже ся обкопує ся на 1 м. далеко від границї по котру він жирує рівцями на 40 цм. глубокими, котрі наповнає ся або гашеним вапном або соломою з околотів вмачаною в деготь. Також треба такі місця переорювати, хрущики і личинки збирати, або також садити на тім місци ростини окопові.

— Стан урожаїв і засївів. Після справоздання міністерства рільництва з половини жовтня збірка кукурудзи з виїмкою кількох місць в Галичинї була вже всюди скінчена. Видаток всюди особливо на Буковинї і в Тироли дуже добрий, а якість також по більшій части добра. Гречка дала добрий видаток. Копанє бараболь майже всюди покінчено. В многих сторонах Чехії і на Мораві бараболя потерпіла від посухи. Цукрові бураки потерпіли дуже від посухи і лишились малі, але на видаток цукру добрі. Посуха пошкодила на озимі засїви в горішній і долїшній Австриї, в Чехії і на Мораві; ранні засїви вийшли ще добре, але пізні в многих сторонах не посходили. На Шлеску в деяких сторонах миши наробили в засївах великі шкоди, а в декотрих краях усїльницї ріпак знищили.

— Поправлений пашпорт на худобу. В селї Маінсдорф, в горішній Австриї, селянка Мария Ґрубер, казала собі виставити пашпорт для 4 підсвинків на день 9 мая. Але що того дня не могла піти на ярмарок а на другий тиждень був дощ, то она пішла аж третого тиждня, а тимчасом вартість пашпорту минула. Селянка казала тогди донцї поправити дату з 9 мая на 24 мая. На ярмарку добачив ветеринар ту поправку на пашпортї і зробив донесенє до суду на М. Ґрубер, за фальшованє публичних документів. Лиш з великим трудом удало ся адвокатови оборонити селянку і єї засуджено на 14 днів арешту.

— Цїна збіжа. У Львові дня 26 жовтня. Пшениця 7·50 до 7·75 Кор.; жито 6·30 до 6·60; овес 5·70 до 6·—; ячмінь пашний 5·20 до 5·50; ячмінь броварний 6·40 до 6·75; горох до вареня 7·50 до 9·—; вика —·— до —·—; сїмя льняне —·— до —·—; сїмя конопельне —·— до —·—; біб —·— до —·—; бобик —·— до —·—; гречка —·— до —·—; конюшина червона 60·— до 70·—; біла 35·— до 65·—; тимотка 18·— до 22·—; шведска —·— до —·—; кукурудза стара —·— до —·—; хміль 50·— до 68·—; ріпак новий 13·25 до 13·50. Все за 50 кільо loco Львів. —

З попереднього знаємо, що хитанє земної оси або нутация відбуває ся також що 19 літ, отже чи не виходить на таке, як би то місяць хитав землею? Він ніби то тягне землю в долину, як би хотів єї перевернути а земля не дає ся і простує ся, вісь єї длятого хитає ся.

Фази або відміни місяця. Коли місяць стане межи сонцем а землею, але не в узловій точцї, то сонце сьвітить на него з того боку, котрий відвернений від землї, а той бік, що обернений до землї єсть темний, ми єго не видимо; кажемо що тогди нів, або що настає новий місяць; тогди місяць всходить і заходить з сонцем. За кілька днів опісля видимо місяць вже дальше від сонця з лївого боку або на всхід; лиш маленька єго часть з правого боку єсть осьвітлена і виглядає як серпок рогами звернений на всхід. Кажемо тогди, що настав новий місяць, молодий. За 7 днів від новя уйде місяць як-раз чверть своєї дороги і тогди видимо половину осьвітленого місяця; кажемо, що єсть перша чверть. Місяць росте відтак чим раз більше, аж коли з кінцем другого тиждня уйде половину дороги, стане проти сонця і оно осьвітить єго цїлого; кажемо тогди, що єсть повня. Від тепер осьвітлена часть місяця робить ся щораз менша і за тиждень видимо лиш половину місяця, оберненого випуклою стороною на всхід; місяць уйшов вже три чверти дороги і станув в послїдній чверти; кажемо, що то послїдна чверть. В послїднім тиждни місяць стає ще меньший, рогами обернений на захід, всходить щораз близше рана, аж на конець всходить і заходить разом з сонцем і єсть для нас знов невидимий; кажемо що настав знов нів.

Від одного новя до другого минає 29 днів 12 год. 44 мін. 2 сек. Сей час називаємо місяцем синодальним. По девятнайцяти таких місяцях відміни місяця припадають майже на той сам день що давнїйше, а час той називає ся в календарях „кругом місяця“ або „золотим числом“ або також „золотою буквою“, длятого що Римляни час той для своїх обчислень значили золотою буквою. Дванайцять синодальних місяців дають один місячний рік, після котрого числять ще й тепер жиди, Турки і Араби.

Вид місяця. Вже голим оком видко на місяци якісь темні плями; крізь дальновиди видко, що то якісь величезні гори, яких подібних у нас на земли нема. Гори ті доходять до висоти 8850 метрів, отже суть так високі як найвисша у нас гора Еверест в Гімаляях. Але найцїкавійше то, що гори ті мають кратери широкі иноді й на 130 кільом. а глубокі на 3000 метрів. Води на місяци нема а так само і воздуха або хиба лиш дуже маленько. Лиш длятого, що на місяци не було воздуха, коли він відорвав ся від нашої землї і коли ще був плинний а відтак поволи остигав, могли на нім поробити ся такі зміни, які тепер на нім видимо. Насамперед филї розтопленої маси збивали ся більше на середину місяця на єго рівник і опізняли єго оборот і так стали ся причиною, що той оборотовий рух доокола оси зрівнав ся з круженєм довкола землї. Відтак маса єго стягнула ся більше в сторону земли. Коли опісля маса зверха остигла, то вибухи із середини відбували ся инакше як на землї, де єсть воздух, і поробили теперішні на нім гори. Крім гір суть ще якісь великі розколини і долини. День на місяци єсть $14^3/_4$ наших днів довгий а так само і віч; сонце і звізди всходять там і заходять длятого що 14 днів. Земля на місяци виглядає так само як місяць на земли, значить ся, показує так само чотири відміни, лиш що они суть 13 разів більші. Длятого, що на місяци нема анї воздуха анї води, то там глухо і пусто, нема нїякого житя; він представляє нам образ небесного тїла, котре застигло на віки не развинувши на собі нїякого житя.

Телеграми

Відень 27 жовтня. Цїсар удав ся вчера по полудни з Шенбруну до Калькcбурґа і зложив візиту гр. Стефанії Льоняй.

Берлин 27 жовтня. З Кронберґа надійшла вість, що здоровлє матери цїсаря Вільгельма знов погіршило ся.

Вашинґтон 27 жовтня. До тутешного посла хіньского прийшла депеша з Пекіну, що предсїдатель цунлїяменту Канґї занедужав і помер дня 18 с. м.

Рим 27 жовтня. В кругах ватиканьских впевняють, що вісти о скликаню загального собору в р. 1901 цїлком безосновні.

Рим 27 жовтня. В найблизшім часї має прийти до стрічи між ґр. Ґолуховским, а італїяньским міністром справ заграничних. Оба міністри мають обговорити важні справи, дотикаючі заграничної політики.

За редакцию відповідає: Адам Креховецкий.

І Н С Е Р А Т И.

З друкарнї В. Лозиньского — під зарядом В. І. Вебера. (Телефонъ число 569).